

דפויות בכלכלה הישראלית

גד ליאור
ראש מערכת "דיעות
אחרונות" ביהושע
וכתב כלכלי ראשי של
העיתון

לארץ, כאשר הצטרף ל"החלוץ" וריכז את ענייני הכספים וההכשרות של התנועה. בצעירותו עבד בפרדסים בשרון ובמשך 10 שנים, מ-1937, שימש סגנו של לוי אשכול במנהל חברת המים, לימים "מקורות".

ב-1953 מונה למנכ"ל משרד האוצר, ושם התגלתה בקיאותו הרבה בכל רזי המשק. החל בממשלה ה-7 ועד לממשלה ה-12 כיהן כשר התעשייה והמסחר, והוביל

להכפלת מספר המפעלים המצליחים במשק הישראלי המתפתח. בשנים 1963-1974 כיהן כשר האוצר האגדי של מדינת ישראל, עם הפסקה בת 16 חודשים, שבהם שימש בתפקיד זה **זאב שרף**, שהיה מזכיר הממשלה מיום הקמתה במשך תשע שנים ולאחר מכן הממונה על הכנסות המדינה במשרד האוצר. פנחס ספיר דאג לעודד הקמת מפעלים בכל רחבי הארץ, בעיקר בנגב, אך ידע גם כיצד לנהל את הקופה הציבורית, עם גירעונות לא גדולים ובחוכמה רבה מאוד.

היושע רבינוביץ, שמחה ארליך ויגאל הורוביץ הובילו את משרד האוצר באמצע שנות ה-70, בתקופה שבה היה לישראל, לסירוגין, משק משגשג אך גם נתון בקשיים, תקציב מאוזן אך גם גרעוני מאוד, קופה דלה במטבע חוץ, אך גם אזרחים המצטיינים במוצרי מותרות, כמו הטלוויזיות הראשונות.

יהושע רבינוביץ נולד בפולין ועלה לישראל ב-1934. סיים לימודיו בביה"ס לכלכלה ומשפט בתל-אביב ושימש כראש עיריית תל-אביב בין השנים 1969-1974. בממשלה ה-17 כיהן כשר האוצר, ונאלץ להתמודד עם המטלות הגדולות על תקציב המדינה בעקבות מלחמת יום הכיפורים. אלה כללו, בין השאר, מלוות מלחמה והטלת מסים על הציבור.

שמחה ארליך, שבימי כהונתו הוחלף המטבע הישראלי לשקל, עלה ב-1939 מפולין. בממשלה ה-18 שימש כסגן ראש הממשלה וכשר האוצר.

יגאל הורוביץ נודע בססמא "אין ליי", שבה השיב לכל מי שביקש כספים מתקציב המדינה. כלפי כל מי שרצה להמשיך במדיניות ההוצאות הגבוהות של הממשלה או שדרש כספים מהתקציב, צעק: "משוגעים, רדו מהגג!" טרם מינויו לשר האוצר שימש שר התעשייה, המסחר והתיירות.

עו"ד **יורם ארידור**, שהחל לכהן כשר האוצר ב-1981, ייזכר הן בשל רפורמות שהנהיג וההיתר שנתן לשדר טלוויזיה בצבע – מה שהוביל לרכישת מכשירי טלוויזיה רבים מאוד בתקופתו – והן בשל התפטרותו בגין תכניתו הסודית להנהיג בישראל דולריזציה. התכנית דלפה לעיתונות וארידור התפטר.

יגאל כהן-אורגז החזיק שנים בשיא מיוחד במינו: הוא היה

כלכלת ישראל היא סיפור, שיכול להיות הפלא השמיני בעולמנו. ב-1948 הייתה מדינת ישראל, שהפכה זה עתה לעצמאית, מדינה נחשלת, ענייה, שרוב שטחה מדבר, ביצות ושממה. בקושי נמצאו בה דרכים סלולות. רק כמה עשרות מפעלים העסיקו יותר מ-100 עובדים. פריטי מזון בסיסיים ניתנו בהקצבה לאוכלוסייה.

חלפו 57 שנים – והפלא קרם עור וגידים: ישראל נחשבת לאחת מחמש המעצמות בחברות הסטארט-אפ, היא מהמובילות בעולם בתעשיות המתוחכמות, היא שותפה לפרויקט החלל של ארה"ב, התוצר לנפש בה נע בין 15,000 ל-18,000 דולר, והמדינה הקטנה בת פחות מ-7 מיליון תושבים מדורגת במקום ה-22 בדו"ח האו"ם לאיכות החיים ובין 10 המדינות הראשונות בעולם בתוחלת החיים.

כלכלת ישראל, אין ספק, הושפעה – בעיקר בעשרות שנותיה הראשונות – ממדיניות משרד האוצר ומממשלתה בתחום הכלכלי. ההשפעה של אלה על המתרחש במשק הייתה עצומה. הם שקבעו, יחד עם בנק ישראל, את שערי המטבע, את מידת החופש הכלכלי, אסרו והתירו, לסירוגין, לייבא או לייצא מוצרים. הממשלה הייתה אף זו שהטילה פיקוח על המחירים, שחררה חלק מהפיקוח, ומאז יום הולדתה ה-50 של ישראל התירה עוד ועוד פעילויות כלכליות למגזר העסקי, כולל הנהגת ליברליזציה במטבע חוץ.

שרי האוצר בממשלות ישראל

20 שרי אוצר היו למדינת ישראל בשנים 1948 – 2005. אחדים מהם הובילו מהלכים גדולים ורפורמות עצומות בתחום הכלכלי. אחרים לא כל-כך הורגשו, וחמישה שרים כיהנו כשנה אחת בלבד.

שר האוצר הראשון, **אליעזר קפלן**, כיהן מיום הכרזת המדינה, ב-15 במאי 1948 עד לאמצע שנת 1952. הייתה זו תקופה קשה מאוד למדינת ישראל, הן בתחום הביטחוני והן בתחום הכלכלי. קפלן, יליד מינסק, רוסיה הלבנה, שעלה ארצה ב-1920, אחראי לא מעט לביסוסה הכלכלי של מדינת ישראל הצעירה בשנותיה הראשונות. קפלן כיהן כשר האוצר כבר בממשלה הזמנית והיה גם שר התעשייה והמסחר בממשלה הראשונה של מדינת ישראל, בצד היותו שר האוצר.

מי שביסס את כלכלת ישראל ונחשב לאחד מבכירי שרי האוצר שלה היה **לוי אשכול**, יליד אוקראינה, שכיהן כשר האוצר מה-25 ביוני 1952 עד ה-26 ביוני 1963. לאחר שימש כמנכ"ל משרד הביטחון בזמן מלחמת העצמאות, הכיר את כל צורכי המדינה המתפתחת. כשר אוצר יזם שורה של רפורמות, ומאוחר יותר, כשכיהן כשר הביטחון וגם כראש הממשלה, ידע תמיד לאזן בין צורכי המדינה לבין קופתה הריקה למחצה. הידע הנרחב שלו בתחום הכלכלי, לאחר שכיהן גם כשר החקלאות מ-1952 וכשר השיכון מ-1965, תרם רבות לכלכלת ישראל.

שר האוצר השלישי של מדינת ישראל היה **פנחס ספיר**, שעלה לישראל מפולין ב-1929. בענייני כספים עסק כבר עם עלייתו

1990, ידע לטפל בכמה משברים במשק, ואף הציל מקריסה חברות ותאגידים אחדים. אחד הליקויים שנהגו לייחס לו התבטא בכך שאינו יודע להגיד 'לא'. מי שבא לבקש עזרה – מקבל ממנו חלק מהקופה...

אברהם בייגה שוחט, יורשו של יצחק מודעי בכהונתו השנייה, שב גם הוא לשתי כהונות במשרד האוצר. כהונתו הראשונה נמשכה ארבע שנים תמימות. שוחט נחשב לשר אוצר שהכיר היטב את החומר. בעיקר הכיר את צורכי השלטון המוניציפאלי, כמי ששימש 22 שנה ראש עיריית ערד. עם זאת, כשר אוצר, בקדנציה הראשונה, זכורים לו שני כשלונות: האחד, הענקת העלאות שגר מוגזמות לעובדים במגזר הציבורי, בעיקר למורים, והשני – לאחר שכבר הצליח להיות שר האוצר הראשון שהעביר בכנסת חוק לגביית מס בורסה, הוא לא הצליח למנוע את ביטול המס מראש הממשלה דאז ומקורבו, יצחק

רבין. זה החליט על ביטול המס, שכבר אושר, בעת שהיה במטוס עם קבוצת אנשי עסקים בטיסה בדרום מזרח-אסיה. בקדנציה השנייה שלו, מיולי 1979 עד מרס 2001, נחשב אברהם בייגה שוחט כשר אוצר מצטיין. שנת 2000 נחשבת למוצלחת בשנות כלכלת ישראל, ובה המריא ענף ההיי-טק, והצמיחה בישראל הגיעה ל-6.5%.

בין לבין כיהנו באוצר, ולא כל-כך הצליחו להותיר את רישומם, שרי אוצר נבונים, חכמים ומקצועיים, שפשוט התחלפו מהר מדי: **דן מרידור** כיהן שנה אחת בלבד, לאחר ששימש קודם כשר המשפטים, והתפטר מתפקידו (שהוסבר כמחלוקת קשה עם ראש הממשלה בנימין נתניהו ונגיד בנק ישראל, פרופ' יעקב פרנקל, בפרשת האלכסון, השיטה שלפיה נקבע שער החליפין של השקל הישראלי).

אחריו כיהן תקופה לא ארוכה פרופ' **יעקב נאמן**, משפטן מהמעולים בארץ, בעל ידע נרחב בכלכלת מיסים. הוא ניסה, אך ללא הצלחה, להעביר רפורמת מיסים רחבה, ונסוג בטרם זו תיכשל בכנסת. ארבע שנים לאחר מכן הצליח שר האוצר סילבן שלום להעביר את רפורמת המס של ועדת רבינוביץ, לאחר שבכהונתו השנייה לא הצליח אברהם בייגה שוחט להעביר את רפורמת ועדת בן-בסט. רק בפעם השביעית, שבה נהגתה רפורמת מס רחבה בישראל, היא הפכה, אצל סילבן שלום, גם לחוק.

מאיר שטרית – במשך 13 שנים, מגיל 26, ראש העיר יבנה – כיהן כשר האוצר רק חמישה חודשים, בתקופת ביניים לפני הבחירות באמצע 1999. הוא הצליח "לנקות את השולחן", כהגדרתו, ולקבל החלטות בכמה סוגיות, ששרי אוצר לא נטו להכריע בהן. למשל, דחה העברת קרקעות בחינם ליזמים באילת לשם הקמת אזור סחר

לוי אשכול

פנחס ספיר

שמעון פרס

בייגה שוחט

יעקב נאמן

מאיר שטרית

סילבן שלום

בנימין נתניהו

אהוד אולמרט

שר אוצר במשך 11 חודשים בלבד – מאוקטובר 1983 ועד לספטמבר 1984. 15 שנים מאוחר יותר שבר את שיאו **מאיר שטרית**, שכהן חמישה חודשים כשר האוצר.

תקופת הזוהר הבאה של משרד האוצר באה באמצע שנות ה-80. היה זה בקדנציה הראשונה, מתוך שתיים, של **יצחק מודעי** כשר האוצר. הוא מונה בספטמבר 1984, כאשר האינפלציה בישראל נסקה לשיעור האסטרונומי של כ-500 אחוזים בשנה. ב-1 ביולי 1985 יצאה לדרכה התכנית הכלכלית הרחבה ביותר שהונהגה בישראל עד היום – התכנית הכלכלית לייצוב המשק. במרתון של פגישות ודיונים ליליים, שקיימו ראש הממשלה דאז, שמעון פרס, שר האוצר שלו, יצחק מודעי, ונגיד בנק ישראל מ-1986, פרופ' מיכאל ברונו, גובשה תכנית קיצוצים קשה, שלוותה בפיחות חד, ללא פיצוי על ביצועו, ובהקפאת מחירים מוחלטת במשק. על

הצלחת התכנית לומדים מאז באוניברסיטאות בארץ ובעולם: בתוך שבועות ספורים הודברה האינפלציה והורדה לשיעור של כ-20% לשנה בלבד.

ארבע שנים לאחר שסיים את תפקידו, באפריל 1986, שב יצחק מודעי לכהן שנתיים נוספות במשרד האוצר. בארבע שנות הביניים התחלקו בכהונה שני שרי אוצר, שהותירו גם הם את רישומם על כלכלת ישראל: משה נסים ושמעון פרס.

משה נסים, משפטן במקצועו, ביצע אף הוא רפורמה רחבה ב-1988, שכללה בעיקר ביטולן של עשרות גזירות מוזרות על הציבור, כמו "מס נסיעות". הוא זה שהטביע את המונח "שיותר ממחצית משכורתו של אדם תישאר בידו", ביטל את "מס היסף" והפחית את שיעור מס ההכנסה המרבי בישראל מ-52.4% ל-48%. מאוחר יותר שוב הועלה שיעור זה ל-50%. משה נסים, יו"ר הנהלת המפלגה הליברלית וגם איש מפלגת הציונים הכלליים וגוש חרות-ליברלים, בנו של הרב הראשי לישראל, כיהן גם כשר המשפטים, שר התעשייה והמסחר וסגן ראש הממשלה, עד לממשלה ה-24.

שמעון פרס, יליד 1923, בבוישנובה שבפולין, עלה לארץ-ישראל ב-1934, ומאז פעל כמעט בכל תחומי עבודת הממשלה, כאשר הדגש הוא על הביטחון – מנכ"ל המשרד, סגן שר הביטחון ושר הביטחון. כיהן גם כשר לקליטת העלייה, כשר התחבורה, שר התקשורת, שר ההסברה, שר הפנים, השר לענייני דתות, השר לשיתוף פעולה אזורי, שר החוץ, ובממשלה ה-23 כשר האוצר, בעת שהיה גם מ"מ ראש הממשלה יצחק שמיר, וכן כיהן כראש ממשלה.

מי שזכה לימים בפרס נובל לשלום, היה שרוי עמוק מאוד גם בנושא הכלכלי. חלק לא מבוטל מהצלחת התכנית הכלכלית לייצוב המשק של 1985 מיוחס לו. כשר האוצר, מדצמבר 1988 ועד למרס

חדש.

מאוחר יותר, ב-2003, מונה מאיר שטרית לשר במשרד האוצר, כאשר בנימין נתניהו מונה לשר האוצר. במסגרת זו פעל במרץ רב להשגת הסכם שכר עם ההסתדרות – הסכם ולא חקיקה בכנסת. עיקרו: הסכמתה של ההסתדרות, לראשונה מאז קום המדינה, להתחשב במצב במשק ולאפשר הפחתות שכר במגזר הציבורי.

סילבן שלום, יליד 1958, עלה ארצה מטוניס בגיל שנה, משפטן וכלכלן בהשכלתו, שימש שר האוצר מתחילת 2001 עד ראשית 2003. הוא הצליח בשני עניינים, שקודמיו כשלו בהם: העברת רפורמת מס רחבה, שעיקרה יותר מס על ההון ופחות מס על העבודה, וקיצוץ רחב ראשון בקצבאות הילדים ובכלל קצבאות הביטוח הלאומי.

בנימין נתניהו, יליד תל-אביב (1949), כיהן כשר האוצר מראשית 2003 עד אוגוסט 2005. כבר בראשית הקדנציה שלו כשר האוצר העביר תכנית קיצוצים רחבת היקף בתקציב המדינה ורפורמה רחבה להצלת כספי עמיתי קרנות הפנסיה לעתיד לבוא. תכנית הקיצוצים הזו לא הייתה הראשונה שהגה. כאשר מונה לראש הממשלה קיצץ כ-11 מיליארד שקלים בתקציב. שבע שנים לאחר מכן, כאשר מונה לשר האוצר בממשלתו של אריאל שרון, קיצץ שוב סכום דומה, נוכח המשבר הקשה בקופת המדינה בתקופת האינתיפאדה השנייה – גידול בהוצאות הביטחון וצמצום בהכנסות המדינה ממסים, שיצרו את המשבר. את הפתרון שגישו באוצר למשבר בקרנות הפנסיה יצא נתניהו להציג במדינות שונות בעולם. ב-7 אוגוסט 2005 הודיע על התפטרותו מכהונתו כשר האוצר.

אהוד אולמרט, יליד 1945, בוגר האוניברסיטה העברית בירושלים בפסיכולוגיה, פילוסופיה ומשפטים. בממשלה ה-24 שימש שר הבריאות. ב-2003 התפטר מראשות עיריית ירושלים. בממשלה ה-30 שימש שר התקשורת (עד ה-10 בינואר 2005), משמש מ"מ ראש הממשלה ושר התמ"ת. מה-9 באוגוסט שימש גם כשר האוצר בפועל, ובנובמבר 2005 התמנה לשר האוצר. עם היכנסו לתפקיד הורה לצוות המשרד לגבש המלצות למלחמה בעוני, כחלק מתקציב 2006. בין ההמלצות: הנחות לעובדים בשכר נמוך בתשלומי הביטוח הלאומי וביטוח הבריאות ועבודות יזומות בערי פיתוח.

נגידי בנק ישראל

גם לנגידי בנק ישראל, המכונים רשמית היועץ הכלכלי לממשלת ישראל, היה חלק לא קטן במדיניות הכלכלית בישראל.

דוד הורוביץ היה נגידו הראשון של הבנק המרכזי וכיהן בו כנגיד במשך התקופה הארוכה ביותר: 1954-1971. בראשית ימיה של המדינה שימש כמנהל המחלקה הכלכלית של הסוכנות היהודית וכמנכ"ל משרד האוצר. לאחר סיום תפקידו כנגיד הבנק המרכזי, מונה ליו"ר המועצה המייעצת והוועדה המייעצת של בנק ישראל וליו"ר כבוד, עד פטירתו באוגוסט 1979.

הנגיד השני של בנק ישראל היה **משה זנבר**, בין השנים 1971-

1976. קדנציה בנגידות היא בת חמש שנים, והוא היה הראשון שכהן קדנציה אחת בלבד. שימש כסגן הממונה על התקציבים במשרד האוצר וכיועץ הכלכלי לשר האוצר. שימש גם שר התעשייה והמסחר.

ארנון גפני שימש כנגיד השלישי בשנים 1976-1981. עסק במחקר כלכלי ובייעוץ לרמטכ"ל בנושאי תקציב. שימש גם ראש אגף התקציבים היוקרתי במשרד האוצר ומנכ"ל משרד האוצר.

ד"ר **משה מנדלבאום** כיהן כנגיד בנק ישראל הרביעי במשך ארבע שנים בלבד, מ-1982 עד 1986, ובתקופתו התרחשה תופעת ויסות המניות, שהביאה להקמתה של ועדת החקירה הממלכתית, בראשות השופט העליון משה בייסקי. קודם למינויו לנגיד שימש מנדלבאום המשנה לנגיד, מנכ"ל משרד התעשייה והמסחר, יו"ר הבנק לפיתוח התעשייה ויו"ר החברה לביטוח סיכוני סחר חוץ.

נגיד בנק ישראל החמישי היה פרופ' **מיכאל ברונר**, בשנים 1986-1991. היה ראש החוג לכלכלה באוניברסיטה העברית בירושלים וחבר בצוות לתכנון מדיניות ייצוב המשק. כמו כן היה מנהל משותף של מחלקת המחקר בבנק ישראל ויועץ בכיר למדיניות כלכלית לשר האוצר. שימש גם כסגן הנשיא וככלכלן ראשי בבנק העולמי.

הנגיד השישי, פרופ' **יעקב פרנקל**, הותיר את רישומו בבנק ישראל בעיקר בשל החידושים הרבים שהנהיג. שיטת שער החליפין שונתה והוגמשה, וביום הולדתה ה-50 של המדינה הכריז על הליברליזציה במטבע חוץ, שמשמעותה הפיכתו של השקל הישראלי למטבע בר המרה בעולם. הוא דגל בהנהגת שיעור ריבית גבוה יחסית, כדי למנוע פריצה אינפלציונית מחודשת.

פרנקל כיהן בשנים 1991-2000 והתפטר ביוזמתו כדי להתמנות לנשיא הבינלאומי של בית ההשקעות היוקרתי מריל לינץ'. שימש כיועץ הכלכלי הראשי וכמנהל המחקר של קרן המטבע הבינלאומית. כמו כן היה חבר במועצת שבע המדינות המתועשות בעולם (G-7) ובקבוצת 30 המדינות המפותחות (G-30).

בשנת 2000 מונה הנגיד השביעי של בנק ישראל, ד"ר **דוד קליין**, יליד 1935. מאז 1987 שימש חבר הנהלת בנק ישראל וממונה על המחלקה המוניטרית ומחלקת הפיקוח על מט"ח. היה בכיר בבנק לאומי. נחשב לאחד התומכים הנלהבים במדיניות ריסון הריבית, והטענה העיקרית כנגדו היא שהריבית בתקופתו הייתה גבוהה מדי והעמיקה את המיתון במשק. יחד עם זאת, יש מי שטוענים, כי דווקא מדיניות זו מנעה זינוק מסוכן מחודש של האינפלציה בישראל.

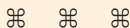

יעקב פרנקל

סטנלי פישר

ב-1 במאי 2005 מונה הנגיד השמיני של בנק ישראל – פרופ' **סטנלי פישר**. לראשונה התמנה לכהונה כלכלית רמה זו אזרח שאינו ישראלי, שקיבל את תעודת זהות שלו רק ביום מינויו. מדובר בכלכלן בעל שם עולמי, יהודי, תושב ארה"ב, שכהן כאיש מספר שתיים בקרן המטבע הבינלאומית והוזכר אף כמועמד לכהן כנגיד הבנק המרכזי של ארה"ב.

שבעלותו על ערוץ 10 הייתה לו יותר להרפתקה מאשר עסק טוב, אבל את כשרונו הרב הוכיח כנשיא קבוצת "מרחבי" וכיו"ר חברת "אמפל". תחביבו העיקרי: יבוא גז. עסקיו הנרחבים ברחבי העולם הם בהיקף של מיליארדי דולרים.

מי שעוד עשה הון גדול, עם עליות ומורדות בקריירה, הוא **אליעזר פישמן**, בעל השליטה בעיתון "גלובס", בחברת "ערוצי זהב", בחברה הכלכלית לירושלים, מבעלי המניות ב"ידיעות אחרונות", "קווי זהב", "הום סנטר", "ויזה כאל" ועוד.

יש לציין גם את **יצחק שרם**, מבעלי "שרם-פודים-קלנר", שלה שליטה ביותר מ-120 חברות בישראל, ואת **עפרה שטראוס**, יו"ר קבוצת "שטראוס-עלית" וממשיכת דרכו של אביה **מיכאל שטראוס**.

תעשיינים נוספים: **אלי הורוביץ** הפך את "טבע" לחברה רב-לאומית מן המוצלחות בעולם. נבחר ל"מנהל העשור" מבין עשרת המנהלים המשפיעים ביותר על המשק. **ישראל מקוב** תרם את חלקו הגדול להמשך ההצלחה הישראלית הגדולה ביותר בעולם בשנים האחרונות ולהובלת "טבע" לקונצרן התרופות הגנריות הגדול בעולם. במהלך 2005 עלו מניות "טבע", עד לשעת כתיבת שורות אלה בכ-25%. כל מי שהשקיע בטבע בעשר השנים האחרונות לא רק הרוויח, אלא הרוויח בגדול.

סטף ורטהיימר, הנחשב לאחר התעשיינים המוצלחים ביותר שקמו למדינה, הוא מי שהקים פארקי תעשייה ומוסד חינוכי-טכנולוגי ואת כפר ורדים, ובנו **איתן ורטהיימר** הנו ממשיך דרכו. **דב לאוטמן**, שהיה נשיא התאחדות התעשיינים, הוכיח כי ניתן להצליח גם בתחום הטקסטיל. משפחת תעשיינים ותיקה היא **משפחת פרופר**, **דן וגד**. דן פרופר כיהן כנשיא התאחדות התעשיינים.

ורק לאזכור קצר: משפחת **קרוסו**, **רקאנטי** ו**חכמי** הן אלו שהחלו בשנת 1924 את עסקיהן בארץ-ישראל. היו ביניהן הן קשרי משפחה והן קשרים עסקיים. משפחות רקנאטי וקרוסו התרכזו בנקאות והקימו ב-1935 את בנק דיסקונט. משפחת חכמי התרכזה בעיקר בענף הביטוח.

נציין את **דני גילרמן**, מי ששימש נשיא לשכת המסחר לאורך שנים ותרם רבות לקידום התחום, ומשמש כשגרירנו באו"ם.

אין כמעט ספק שלכמה שמות של אנשי עסקים, שפרצו אל התודעה הציבורית בישראל בשנים האחרונות, יש חלק בהצלחה של צמיחתה

בני גאון

נוחי דנקנר

לב לבייב

מיכאל שטראוס

אלי הורוביץ

דן פרופר

סטף ורטהיימר

דב לאוטמן

ישראל מקוב

מאות שמות של אנשי עסקים, בנקאים וכלכלנים שזורים בדפי המדינה מאז קיומה. לא נוכל כמובן למנות את כולם, אך ננסה להזכיר לפחות את אלה שעשו - ועשו הרבה - לקידום כלכלת מדינת ישראל. קשה מאוד למנות את כולם. זה ממש בלתי אפשרי. לכן במקום להתחיל ולמנות את מי שהיו מובילי עולם העסקים הישראלי בראשית ימי המדינה, בחרנו להתרכז בסקירה זו באלה שהובילו את המדינה להישגיה הגדולים בשנות ה-90 ובאלף החדש, משנת 2000 ואילך.

מובילי ההיי-טק

מאמר נרחב על הדמויות המובילות בתחום ההיי-טק ראה בעמודים 37-44.

אנשי עסקים

אפשר למנות 1,000 אנשי עסקים ישראלים, ותמיד להחסיר כמה מהחשובים ביותר. בחרנו להתמקד בשמות שכיכבו בכותרות, או שעשו את שאחרים יכולים רק לחלום לעשות אי פעם.

אחד מאלה הוא ללא ספק **בני גאון**, שהקים את קבוצת "גאון אחזקות", מחברת ההשקעות המובילות בישראל, שמחזור מכירותיה המצרפי הגיע ליותר ממיליארד דולר. הצלחתו הגדולה הקודמת הייתה כאשר כיהן כמנכ"ל הכל יכול של קונצרן "כור" הגדול בישראל וחילצו מחלק מקשייו.

נוחי דנקנר, יו"ר "אי. די. בי", עלה לכותרות בזכות האחזקות הנרחבות של משפחת דנקנר – "תעשיות מלח", "דור כימיקלים" וכמובן "דנקנר השקעות". במשפחה חמישה בתי אב: שמואל, אברהם, יצחק, דוד וגם לאה. נוחי בנו של יצחק, הוא שהתבלט בתחילת האלף השלישי, כאשר היה לבעלי נכסי נדל"ן רבים וחברת התעופה "ישראיר". אף במעשי צדקה הוא מגדיל לעשות. אבל גולת הכותרת היא השתלטותו על גרעין השליטה בחברת "אי.די.בי". וזאת יש לדעת, לקונצרן זה יש שליטה בעשרות חברות מובילות בישראל, בהן: "כלל תעשיות והשקעות", "השקעות דיסקונט", "כלל ביטוח", רשת "שופרסל", "אלרון", "אזורים", "תבל" ועוד. ב-2005 רכש באמצעות "שופרסל" את "קלאבמרקט", ובאמצעות "אי.די.בי" רכש את "סלקום".

חרדי, שעלה לפתע לגדולה בשנות ה-90 של המאה העשרים, הוא **לב לבייב**, בעל השליטה בחברת "אפריקה-ישראל", איל עסקי יהלומים ונדל"ן, בעל זכויות לכרייה ולמכירה של יהלומים באנגולה, בנמיביה ואיפה לא. 25% מהיהלומים ברחבי העולם הם שלו. המנכ"ל הנמרץ שלו ב"אפריקה ישראל" הוא **פנחס כהן**.

ועם העולים בממונם בשנות ה-90 נמנה גם **יוסי מימן**, שדומה

החוזרת של הכלכלה הישראלית בשנים 2004 ו-2005 – צמיחה מהירה של יותר מ-4%, וקרוב למיצוי הפוטנציאל הגלום במשק הישראלי של צמיחה בת 5%. מדובר בשורה של אנשי עסקים בעלי יוזמה, כושר ניהול, ידע עצום בניהול חברות ועסקים, ובעיקר אהבה גדולה לעשייה. חלקם הגדול אף עושים את רווחיהם בארץ ובעולם, בין השאר מתוך גאווה שבהיותם ישראלים הם מקדמים בעסקיהם אף את המדינה אותה הם מייצגים ברחבי העולם.

אחד מעושי החדשות הגדולים, שעסקיו חוללו מהומות, תרתי משמע, בניו-יורק, הוא **יצחק תשובה**, הבעלים של קבוצת "דלק", שרכישת מלון הפאר בטבורה של ניו-יורק ורצונו להפכו לבית דירות אקסקלוסיבי הפך אותו למפורסם, בעל כורחו, גם בעיר המנהלת את העולם הכלכלי.

מנהלי חברות הטלפון הסלולרי, **יצחק פטרבורג**, ששימש נשיא סלקום עד ספטמבר 2005, **עמיקם כהן**, ו**יעקב גלברד**, ששימש מנכ"ל "פלאפון" והתמנה למנכ"ל "בזק" – הובילו אף הם נתח חשוב ומרכזי בכלכלה הישראלית בשנים האחרונות. אמנם המנכ"לים של חברות הטלפון מתחלפים לעיתים, אך דומה שמי שנבחר לנהל חברות אלה לא הגיע לשם בכדי: מדובר בעסקים מהמשובחים בישראל בעשור האחרון. שמעתם על מישהו או מישהי בישראל – חוץ מכמה יוצאי-דופן, כמעט תמהונים, רחמנא ליצלן – שאין ברשותם טלפון סלולארי או שניים?

משפחת עופר, **סמי ויולי**, ובעצם כבר הדור הבא, כמו **עידן עופר**, מבעלי השליטה ויו"ר "החברה לישראל", גם היא תקעה יתד עמוקה בכלכלת המדינה.

ובכלל, משפחות ששולטות בנתחים כבדים בכלכלה הישראלית היו כבר לשם דבר, כמו בעיתונות למשל: **שוקן** ("הארץ"), **נמרודי** ("מעריב") ו**מוזס** ("ידיעות אחרונות").

ועוד שמות שכדאי וראוי להזכיר, כמצליחנים במיוחד בשנים האחרונות:

מיקי פדרמן, הבעלים של רשת מלונות דן וכן הבעלים ויו"ר "אלביט מערכות", **בינו צדיק**, יו"ר "פז" ובעליו וכן הבעלים של הבנק הבינלאומי הראשון, שעשה את כל הונו בעשר אצבעותיו ולרוב ללא מינוף. ובבנקים לא ניתן לשכוח גם את היו"רים והמנכ"לים המשפיעים עד מאוד, כמו **איתן רף** וכן **גליה מאור**,

המנכ"ל הוותיקה של בנק לאומי; **שלמה נחמה**, יו"ר בנק הפועלים ומנכ"ל "אריסון השקעות"; **ויקטור מדינה**, שימש מנכ"ל משרד האוצר, יו"ר קונצרן "כימיקלים לישראל", יו"ר ואחר-כך מנכ"ל בנק המזרחי; **אריה מינטקביץ**, היו"ר הקשוח של בנק דיסקונט, בעבר יו"ר הרשות לניירות ערך, שבעצם הפך את הרשות ממשרד קטן ודי עלוב לגורם מרכזי בכלכלה הישראלית; מנכ"ל בנק דיסקונט – **גיורא עופר**; **דוד גרנות**, מנכ"ל הבנק הבינלאומי; **זאב אבלס**, יו"ר בנק איגוד ומנכ"לו **דב קוטלר**; **אלי יונס** מנכ"ל בנק המזרחי ו**יעקב פרי** (לשעבר יו"ר "סלקום" וכיום יו"ר בנק המזרחי). ובבנקים הקטנים יותר – **דוד בלומברג**, יו"ר בנק ירושלים ומנכ"לו **דוד ברוך**, בבנק מרכנתיל דיסקונט – פרופי **שלום הוכמן**, המנכ"ל.

אי אפשר שלא להזכיר את **עמירם סיון** (ז"ל) – מי שהיה המנכ"ל המיתולוגי של בנק הפועלים וקודם לכן מנכ"ל משרד האוצר. המנכ"ל הנוכחי של בנק הפועלים הוא צבי זיו.

ובכל זאת עוד שם אחד מעולם הבנקאות (בעיקר): הבעלים של בנק הפועלים, **שרי אריסון**, היא האישה העשירה ביותר בישראל בראשית האלף השלישי. באמצע שנות ה-40 לחייה קיבלה את האימפריה של אביה המנוח **תד**. היא מחזיקה בידיה לא רק את בנק הפועלים, כי אם גם 15.5% ממניות "קרניבל קרוז", ענקית השיט האמריקנית, חבילה ששווייה כ-2.5 מיליארד דולר. כן, והיא ישראלית, שהעבירה את מרכז חייה לישראל בפעם השנייה בתוך שנים ספורות, וכנראה כבר תישאר כאן איתנו.

חיים סבן הוא סיפור הצלחה בפני עצמו. ישראלי, שעשה את כל הונו והצלחתו במו ידיו. האיש, שהוא הבעלים של עסקי מדיה בינלאומיים רבים, היה גם לבעלים של חברת התקשורת "בזק" ולמשפיען גדול בכלכלה הישראלית, בעיקר מאז ראשית שנות האלפיים.

סיפור עצוב הוא זה של מצליחנים גדולים ואנשי עסקים מבריקים, כמו **איזי ודדי בורוביץ**, שאחד מעסקיהם העיקריים – חנויות רשת קלאבמרקט – קרס לפתע פתאום, עם חובות ענק של כמיליארד ורבע ש"ח. ואיך לומר: גם זה יכול לקרות בעולם העסקים. ולא לשכוח בבקשה: השניים הם גם בעלי השליטה ב"אל על", ב"כנפיים" וב"גרינת הכרמל".

עוד שמות שהצלחו ממש לאחרונה ועלו לכותרות הם **רון לובש** ו**אמיר קס**, מנהלי קרן מרקסטון, שרכשה בסוף 2005 את השליטה

סמי עופר

יולי עופר

עמירם סיון ז"ל

שרי אריסון

בינו צדיק

גליה מאור

שלמה נחמה

אריה מינטקביץ

דוד גרנות

זאב אבלס

אלי יונס

יעקב פרי

דוד בלומברג

דוד ברוך

מיקי פדרמן

צבי זיו

דב קוטלר

"מנורה"; **יהלי שפי**, מנכ"ל "הפניקס"; **לוי יצחק רחמני ובנו נוגה**, הבעלים של "איילון חברה לביטוח", **ויעקב ועופר נמרודי** מ"הכשרת היישוב".

כן יצוינו: **סמי שמעון**; **מורי ארקין**; **סמי סגול**, יו"ר "כתר פלסטיק", אשר הפך את העסק הקטן שהקים אביו יוסף לאימפריה, מבעלי הפועל תל-אביב; **ליאון קופלר**, הבעלים של "סופר-פארם" ומבעלי "אופיס דלפו" ו"טויס-אר-אסי"; **יעקב שחר וישראל קז**, מתחומי הרכב, הביטוח והפנסיה, רכשו את "הפניקס" ב-2004; **נועם לניר**, **חיים כצמן**, יו"ר "גזית גלוב", חולש על מאות מרכזים מסחריים בארה"ב, בקנדה ובאירופה; עו"ד **יגאל ארנון**, מעורכי הדין המובילים במדינה, היה בעל מניות ב"כנפיים"; **גרשון זלקינד**, יו"ר "אלקו" ו"אלקטרה מוצרי צריכה"; **שאול אלוביץ**, יו"ר "יורוקום תקשורת"; **נתן חץ**, מנכ"ל "אלוני חץ נכסים והשקעות"; **אברהם לבנת** (בונדי) **לבנת**, מתחומי רכב, נדל"ן, מסחר, תקשורת, ביטוח ובנקאות, מבעלי "אי. די. בי", מייסד קבוצת "תעבורה", ובנו **צבי לבנת** – מנכ"ל כלל תעשיות ומשנה למנכ"ל "אי. די. בי" (יחד עם **אבי פישר**).

ממש לקראת סיום אי אפשר שלא להזכיר עוד שם, שדומה שצריך להזכירו כאן, כמו **ארקדי גאידמק**, מיליארדר רוסי, שהיגר לישראל והחל לרכוש כאן דווקא קבוצות ספורט, כמו הפועל ירושלים בכדורסל ובית"ר ירושלים בכדורגל.

אביגדור קפלן

אהרון פוגל

יהלי שפי

סמי סגול

ליאון רקטסי

יאיר המבורגר

אברהם לבנת

מוטי זיסר

צבי לבנת

מיכאל לוי

עוזי ורדי-זר

איזי כהן

ארי קלמן

חיים כצמן

פנחס כהן

עידן עופר

ברשת חנויות הספרים סטימצקי, וגם **עמרי פדן**, מנכ"ל מקדונלד'ס ישראל ומבעליו.

וראוי להזכיר גם את **מוטי זיסר**, יו"ר אירופה ישראל, הבעלים ויו"ר "אלביט הדמיה", **מוזי ורטהיים**, הבעלים ויו"ר "החברה המרכזית למשקאות" ומבעלי בנק המזרחי.

ועוד שמות בכלכלה הישראלית: **דודי וייסמן** – סיפור הצלחה, אחד המנהלים המוכשרים, שעם רכישת "סונולי" הפך את "דור אלון" לחברת הדלק הגדולה בישראל; **אבי ארנסון**; **שלמה בן-צבי**; **שלמה קליש**; **אראל מרגלית**; **חמי פרס**; **רמי בלניקוב**; **עוזי ורדי-זר**, יו"ר שיכון ובינוי אחזקות; **יוסי רוזן**, מנכ"ל "החברה לישראל"; **רוני נפתלי**, הבעלים של "מי עדן" הפועל בתחומי תעשייה, דלק והיי-טק; **מוריס קאהן**, מתחום ההשקעות וההיי-טק, היה בעלים של "דפי זהב", מיזמי "אמדוקס" ששווי השוק שלה יותר מ-5 מיליארד דולר; **בני שטיינמץ**, הפעיל בעסקי היהלומים, הנדל"ן, ההיי-טק וההשקעות; **מיכאל לוי**, בעלים של חברת הטקסטיל המצלחה "נילית" ויו"ר סוכנות מכוניות לים התיכון; **אבי ואהרון שקד**; מהעומדים בראשי חברות הביטוח: **אביגדור קפלן**, מנכ"ל "כלל ביטוח"; **איזי כהן**, מנכ"ל "מגדל" והיו"ר שלה **אהרון פוגל**; **יאיר המבורגר**, יו"ר ומנכ"ל "הראל השקעות"; **ארי קלמן**, מנכ"ל